

KÖSZÖNTŐBESZÉD

Glatz Ferenc

Tisztelt hölgyeim és uraim! Kedves elnök urak! Kedves barátaim! Kedves sorstársak!

Olyan időben ültünk össze a Magyar Tudományos Akadémián beszélni, beszélgetni kisebbségpolitikáról, kormányzati politikáról, amikor a közép-európai sajtó, sőt a nemzetközi sajtó is attól hangos, hogy a magyarság többséget képező államán belül és kívül a közép-európai konfliktusoknak ismét fáklyavivője lett. Véleményem szerint ez nem igaz. Szerintem a magyarság etnikai, nemzeti kívánságai nem többek és nem is kevesebbek, mint amit az európai demokratikus rend, az európai demokratikus társadalom megkívánt és megkíván ma is.

Mi nem kívánunk mást, mint egy olyan Európában, egy olyan Európai Unióban élni, amelyben mint egyének szabadon fogalmazhassuk meg identitásunkat: az állampolgári identitásunk mellett szabadon fogalmazhassuk meg szociális identitásunkat, nemzeti identitásunkat, családi és egyéb identitásunkat. Mi nem akarunk mást, mint egy olyan Európában élni, amelyben igenis a különböző közösségeknek konszenzusos alapon jogaik vannak, és amelyben – nagyon jól tudjuk azt is –, kötelezettségeik is vannak. Mi egy olyan Európáról álmodozunk, amely Európában a különböző kis etnikumok és egyéb csoportok szabadon élhetnek. Mi nem kívánunk egy csak nagy nemzetek Európáját megélni, és őszintén szeretnénk, hogyha mi, a kis nemzetek – és ebből a szempontból ne haragudjanak meg akár a románok, akár a lengyelek, de őket is a kis nemzetek sorába tartozandónak vélem – együtt éljük meg a XXI. századot. Úgy gondolom, hogy a magyar hét szomszédos országban élő nemzeti közössége kialakított az elmúlt tizenkét esztendőben valami olyasmit az európai politikai kultúrában, amelyet egyetlen más nemzeti közösség sem mondhat magáénak: mégpe-

dig a kisebbségek politikai képviselőinek gyakorlatát. Sem a francia, sem a német, sem más nemzeti közösségnek nincs olyan tapasztalata a más többségi országokban nemzeti politikát és pártpolitikát egyazon időben megélni, mint a magyarságnak. És ezért elsősorban nem is a demokratikus magyar kormányoknak kell köszönetet mondani, hanem elsősorban azoknak a politikusoknak, azoknak a közösségeknek, akik Magyarországon kívül, a határokon túli területeken, szomszédos baráti államokban élnek. Ez a mai konferencia nem céloz mást, mint hogy erről az európai méretű tapasztalatról véleményt cseréljünk, beszámoljunk egymásnak a tapasztalatokról, és megpróbáljuk tovább építeni a közép-európai népek közösségének európai alkalmasságát, Európa-képességét.

A másik szándékunk ezzel a konferenciával az volt, hogy kiemeljük a nemzeti-etnikai konfliktusoknak a problémáját a napi politika, a pártpolitika köréből. Pontosan tudjuk, hogy a demokráciában, a demokratikus rendszerben a döntések színtere a többpárti politika. Ez így is van jól! Gondolom, ezt így képzelik el Szlovákiában, Romániában, Ukrajnában, Szerbiában, Horvátországban, Szlovéniában és Ausztriában is. A kérdés azonban az, vajon a négyéves választási periódusokban tetőpontját érő pártpolitikai összeütközésekben mennyire szabad részesévé tenni bizonyos, a négyéves periódusoktól – ha úgy tetszik – független kérdéseket. Ilyennek tartom például a természetvédelmet, ember és természet viszonyát, de ilyennek tartom a Kárpát-medence vízgazdálkodási jövőjét vagy az éghajlatot alakító tényezőket ugyanúgy, mint az emberi közösségnek, az itt élő emberi közösségnek hosszú távú kérdéseit – többek között a kisebbségi kérdést is. Meg vagyok győződve arról, hogy a különböző nemzetek együttélésének problémája akkor fog feloldódni, ha ezeket a kérdéseket a négyéves választási propaganda-hadjáratokból kikapcsolják. Egyik oldalon is, másik oldalon is. A Magyar Tudományos Akadémia egyforma távolságra és egyforma közelségre van minden politikai párttól. A szónak klasszikus értelmében nem politizál, a Magyar Tudományos Akadémia olyan kérdésekkel foglalkozik, amelyek ezen négy évet áthidaló periódusokhoz tartoznak.

Azért szerettük volna ezt a konferenciát összehívni, mert valahol – noha magyar–magyar konferenciát hívtunk össze – azért arról is beszélni akarunk, hogy vajon létezik-e magyar–magyar politika magyar–román, magyar–szlovák, magyar–ukrán, magyar–szlovén, magyar–horvát, magyar–szerb vagy magyar–osztrák politika nélkül. Szerintem nem létezik! Nem

sokat ér a magyar–magyar politika, ha nincs mögötte a szomszédos nemzetekkel kapcsolatos politika is. És nem sokat ér a magyar–magyar politika a mi részünkről, a magyar állam részéről, a magyar államban élők részéről, ha nem kötődik össze a magyarországi magyar és nem magyar nemzetek politikájával. Meg vagyok erről győződve, legyen szó magatartáskódexről, amelyet mi írtunk '92-ben, legyen szó törvényekről, amelyeket szomszédos országokban is meghoztak. Meg vagyok győződve, hogy azonos alapokon, azonos alapelvek szerint kell a kis nemzetek közép-európai jövőjét rendezni. Nem mérhetünk más mércével. Egyik helyen is van többség és van kisebbség, másik helyen is van többség és van kisebbség. Mindazt biztosítani kell az államnak, amelyet a szomszéd államtól megkíván az ő nemzetiségei vagy kisebbségei iránt, és azt meg kell adnia a mi sajátjainkért is. A Magyar Tudományos Akadémia éppen ezért az úgynevezett magyar–magyar programját – legyen szó a Domus-programról, amikor idehozzuk a magukat magyarnak valló kutatókat Magyarországra, legyen szó szülőföldprogramról, amikor a szülőföldjükön kívánjuk a magyarokat támogatni – mindig is szoros egységben tárgyalta a magyarországi nem magyar nemzetek, a magyarországi kisebbségek jövőjével és támogatásával. Ez alapelvünk. Ez nem taktika. Nem taktika, mint ahogy Trianon után másfél évtizedig – Teleki Páltól kezdve sorolhatnám tovább, most divatos politikusokig – ezt hangsúlyozták, mondván, hogy nekünk azért kell jól bánni a mi nem magyar kisebbségeinkkel, mert akkor talán a határokon túl is jól bánnak a magyar kisebbséggel. Nem így van, kérem! Mi ezt a politikát, ezt a reciprocitást elvi kérdésnek és nem taktikai kérdésnek tekintjük. Meg vagyunk arról győződve, hogy a következő évtizedek Európájában az államnemzeti identitás mellett a kultúrnemzeti identitás egyre erősebb lesz, Európa polgáraiban a kultúrnemzeti hovatartozás a szabad polgárok identitásának az egyik legfontosabbika lesz, és szinte biztos vagyok abban, hogy a különböző igazgatási vagy államigazgatási identitásoknál erősebb viszony lesz a következő évek Európájában. Ezért tehát meg vagyok arról győződve, hogy a magyar–magyar találkozóknak valójában mindig is közép-európai találkozó jellegű jövőjük van, és én úgy gondolom, hogy nincs ezen a téren szégyellnivalónk nekünk, magyaroknak, hiszen a mi kisebbségeink, akik a határainkon kívül élnek, olyan politikai modelleket dolgoztak ki – mint azt, gondolom, a mai délutánon is látni fogjuk –, amelyeket eddig még más nemzeteknek nem biztos hogy sikerült kialakítaniuk a politikai kultú-

rában. Ezért is a mai konferenciát én nemcsak magyar–magyar szempontból, de ha úgy tetszik, a magyar–szlovák, magyar–román és magyar–dél-szláv stb. együttélés szempontjából is rendkívül fontosnak tartom.

Végül még valamit hadd jegyezzek meg! Nekünk, akik itthon, Magyarországon élünk, mindent el kell követnünk azért, hogy a szomszédban élő magyarságnak az élet- és játéklehetőségei és mozgáslehetőségei nagyobbak és nagyobbak lehessenek. Egyet nem szabad megtenni: belebeszélni a határokon túli magyar politikába. Nem lehet Budapestről sem a szociálliberális, sem a konzervatív politika elég okos, Budapestről nem szabad kisebbségpolitikát csinálni. Budapesten tessék magyarországi kisebbségpolitikát csinálni, Budapestről tessék a határokon túli magyarokat támogatni, és tessék rájuk bízni a kisebbségpolitika alakítását! Amennyiben ők nem tudják saját maguk kiizzadni saját maguk etnikai, gazdasági és politikai körülményeik között a saját maguk politikáját, akkor Budapestről úgysem lehet semmit sem csinálni.

Én tehát záró megjegyzésként azt szeretném előrebocsátani, hogy ezt a megbeszélést Budapestre hívtuk össze a Magyar Tudományos Akadémiára. De ez egy találkozópontra, ahol mi, magyarországi magyarok csak a határokon túli magyarok iránti őszinte tisztelettel fogjuk hallgatni, hogy ők mit és hogyan éltek meg az elmúlt tizenkét esztendőben, hogyan alakították ki a maguk politikai szervezeteit, de mi semmiképpen nem kívánunk belebeszélni. Mi odafigyelünk, és egyszerűen fórumot szeretnénk csak nyújtani. És ha valamit kérhetek, akkor legyenek olyan szívesek, mondják meg, hogy mit várnak tőlünk.

Most, ahogy erről beszélek, eszembe jutott, amikor először voltam Erdélyben egy hosszabb túrán. A Bukaresti Történelem-világkongresszust autón látogattuk meg, és visszafelé, természetesen, a Székelyföldön töltöttünk el néhány napot. Természetesen, mint fiatal emberek őszintén hittünk abban, hogy a nemzeti identitás nem egy átkos nacionalizmus, hogy mi itthon a megfelelő halászlé, birkapörkölt és bor elfogyasztása után a különböző dalok között elénekeltük a székely himnuszt is. És amikor Stir Miklós barátommal a Székelyföldön, egy öreg székely emberrel fenn a hegyen egy egész délutánt beszélgettünk, akkor az öreg megszólalt: „Tanár urak, ígérjenek meg valamit!” Nem tudta, hogy mi mit csinálunk itthon. „Hogy kevesebbet fogják énekelni a székely himnuszt, és több traktorral segítenek bennünket, erdélyi magyarokat.” Nos, ez is egy megfogalmazása volt annak, hogy mit

várnak tőlünk. Én úgy gondolom, hogy minden elvárás iránt nekünk nyitottnak kell lennünk. Fogalmazzák meg, kritizáljanak meg bennünket, miért nem képeztünk még mindig nagyobb alapot arra, hogy a magyar nyelv modernizálását és ugyanakkor a hagyományaink megtartását különböző kézikönyvekkel ápoljuk. Miért nincsenek még mindig megfelelő fordítói alkalmatlanságai, megfelelő világirodalmi fordításokra specializált szervezetei Magyarországnak? Hiszen ezt a kisebbségben nem tudják megtenni a magyarok, ezt nekünk kell megtenni. Tessék kritizálni bennünket! Tessék megfogalmazni, hogy mit várnak el tőlünk, a magyar állam polgáraitól, hol tudunk mi segíteni!

Kívánok én ennek a konferenciának jó tanácskozást, magam is azt várom, hogy sokat tanulok, mert itt mi, budapestiek, magyarországiak csak tanulhatunk, és külön szeretnék köszönetet mondani a határokon túli magyar szervezetek és politikai szervezetek vezetőinek, hogy szinte hiánytalanul jelentek meg ezen a mai konferencián. Külön is szeretnék köszönetet mondani Csáky Pál barátomnak, akivel e konferencia tervét együtt főztük ki, és akinek – de ugyanígy mondhattam volna Markó Bélát, mondhattam volna a vajdaságiakat és a többieket – okosságát mi innen Budapestről őszintén csodáljuk, és valahogy azt mondanám, hogy ilyen leleményesnek képzelem én el a XXI. század magyarját, mint amilyenek ők. Köszönöm a figyelmüket!